

**[CO2-NULMETING CULTUUR
EN JEUGD 2015]**

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Scope van de opdracht.....	3
2.1. Cultuur.....	4
2.1.1. Kunsten.....	4
2.1.2. Erfgoed	4
2.1.3. Sociaal-cultureel werk	4
2.2. Jeugd.....	4
3. Methodiek	6
3.1. Gegevensverzameling	6
3.2. Omzetting naar CO2-uitstoot.....	7
4. Resultaten.....	8
4.1. Uitstoot veroorzaakt door elektriciteitsgebruik.....	8
4.2. Uitstoot veroorzaakt door fossiele brandstoffen.....	9
4.3. Totale gemeten uitstoot infrastructuur	9
4.4. Extrapolatie naar de hele sector	10
4.5. Situering in Vlaamse context.....	14
5. Conclusies.....	17
6. Bijlagen	18
6.1. Organisaties opgenomen in het onderzoek	18
6.2. Mails gebruikt in de bevraging	21
6.3 Alternatieve berekening.....	22

1. Inleiding

In kader van het Vlaamse klimaatplan kreeg Greentrack Gent vzw de opdracht een nulmeting op te maken van de sectoren Cultuur en Jeugd. Het doel is in kaart te brengen wat de CO₂-uitstoot is van de infrastructuur die gebruikt wordt door de organisaties in die sectoren en dit voor referentiejaar 2015.

Het Vlaamse klimaatplan past in het engagement van de Europese Unie om de CO₂-uitstoot tegen 2030 te reduceren met minstens 40 %. De Vlaamse regering heeft die doelstelling overgenomen; een vermindering van broeikasgassen van 40 % ten opzichte van 2005 en een verbetering van de energie-efficiënte van gebouwen en technische infrastructuur met 27 % (t.o.v. 2005). Dit is een uitdaging waar alle domeinen en sectoren bij worden betrokken, waaronder ook de sectoren Cultuur en Jeugd.

De opmaak van deze nulmeting is een belangrijke voorwaarde om te komen tot een uitgebalanceerd ondersteuningssysteem voor de betrokken organisaties en hun infrastructuur. Daarom werkt Greentrack Gent vzw tegelijk aan een maatregelenmenu dat de basis kan vormen voor het aanwenden van de middelen voorzien in kader van de Vlaamse klimaattop.

Gezien de zeer grote diversiteit van betrokken organisaties in de genoemde sectoren en de korte tijdspanne voorzien voor de studie was het startpunt een bevraging bij een representatieve groep van organisaties uit cultuur en jeugd.

De cijfers zijn geen volledige weergave van het exacte verbruik in de sectoren jeugd en cultuur maar tonen wel dat ook hier een aanzienlijk potentieel is om de uitstoot van CO₂ te verminderen. In combinatie met de creativiteit van deze sectoren en het grote publieksbereik is het investeren in de energiezuinigheid van de infrastructuur van Jeugd en Cultuur een toekomstgerichte keuze.

Steven Vromman

Eva Peeters

2. Scope van de opdracht

Gezien het korte tijdsbestek is van bij de start gekozen om enkel de CO₂-uitstoot verbonden aan het gebruik van infrastructuur in kaart te brengen. Daarnaast zijn er uiteraard nog andere bronnen van uitstoot (bijvoorbeeld mobiliteit, catering en gebruik van materialen) maar het is methodologisch een ingewikkelde zaak om dit in kaart te brengen. Tevens zal de ondersteuning door de bevoegde minister gebeuren via het energiezuiniger maken van de infrastructuur. Vandaar dat de resultaten van deze studie niet kunnen geïnterpreteerd worden als de volledige uitstoot van broeikasgassen van de sectoren Jeugd en Cultuur, maar enkel als de uitstoot verbonden aan het energieverbruik door het gebruik van de infrastructuur.

Als we alle lokalen en infrastructures in kaart brengen, spreken we over verschillende duizenden sites waar de activiteiten van deze organisaties plaatsvinden. Soms gaat het om eigen infrastructuur, soms om gebouwen in eigendom van de (lokale) overheid, soms over gedeelde infrastructuur. Zo kan een lokaal in een cultureel centrum – eigendom van de gemeente – enkele avonden in de week gebruikt worden voor sociaal-cultureel werk, andere momenten voor amateurkunsten of jeugd.

Om dat het onmogelijk is het verbruik van al deze locaties in kaart te brengen is gezocht naar quasi permanent gebruikte infrastructuur door organisaties die erkend zijn binnen de decreten voor Cultuur en Jeugd. Er zijn in totaal 101 organisaties opgenomen in de studie. Telkens is bij deze organisaties op zoek gegaan naar de cijfers voor elektriciteit en energieverbruik voor verwarming en warm water. De som van die verbruiken is dan omgezet in CO₂-uitstoot. Op basis van de gemeten cijfers doen we in de studie een denkoefening om het resultaat te extrapoleren naar de volledige sectoren Jeugd en Cultuur.

Bij deze studie is geen rekening gehouden met een aantal gebouwen en activiteiten zoals:

Infrastructuur die valt onder de bevoegdheid van de lokale overheid (gemeentelijk cultuurbeleid)

In zowat alle gemeentes zijn er culturele centra, bibliotheken en andere ontmoetingsplaatsen die vaak gebruikt worden door de organisaties die erkend zijn onder Cultuur en Jeugd. Aangezien het beheer van die infrastructuur echter door de lokale overheid gebeurt, werden deze niet opgenomen in deze studie. De enige uitzondering is de lokale infrastructuur die permanent ter beschikking gesteld is voor een erkende organisatie van Cultuur of Jeugd.

Festivals

Naast de bekende muziekfestivals zijn er ook heel wat kleine en grotere festivals die georganiseerd worden door organisaties die erkend zijn binnen het kader van Jeugd of Cultuur. Denk maar Jazz Middelheim, Boomtown, Festival van Vlaanderen of de vele tientallen lokale festivals georganiseerd door jeugdbewegingen of jeugdhuizen. Bij die festivals wordt echter vooral tijdelijke infrastructuur gebruikt, en gaat het over pleinen en tenten, gebruik van generatoren en andere energiebronnen. Sommige festivals hebben reeds impactstudies gemaakt in kader van de Groene Vent award van Ovam of in kader van de Federatie van muziekfestivals in Vlaanderen. Daaruit blijkt dat de CO₂-uitstoot van die vele festivals niet onaanzienlijk is maar het niet mogelijk is een aanvaardbare schatting te maken op basis van de beperkte beschikbare gegevens. Mede daardoor zijn die festivals niet opgenomen in deze inventaris.

2.1. Cultuur

De sector van cultuur (kunsten, sociaal-cultureel werk voor volwassenen, jeugdwerk en erfgoed) bevat een grote diversiteit van organisaties gaande van Vlaamse Instellingen zoals het Kunsthuis of het M HKA, kunstorganisaties zoals KVS, de Roma of Campo, erfgoedinstellingen zoals STAM, Plantin-Moretus of sociaal-culturele organisaties zoals Natuurpunt Educatie of Femma.

2.1.1. Kunsten

Voor de periode 2017-2021 ontvangen 207 organisaties structurele subsidies onder het Kunstendecreet. Daarnaast zijn er nog heel wat organisaties die projectsubsidies ontvangen, of die het doen zonder subsidies van de Vlaamse overheid. Tenslotte zijn er 7 Vlaamse instellingen en 3 steunpunten. De bevraging is grotendeels uitgevoerd bij die organisaties die erkend zijn in kader van het Kunstendecreet voor de periode 2017-2021.

2.1.2. Erfgoed

Het erfgoedveld telt 21 landelijk erkende musea, 23 regionale musea, 9 lokale musea en 9 niet-ingedeelde musea. Het verzamelen van de cijfers is hoofdzakelijk gedaan bij de landelijke en regionale musea. Niet opgenomen zijn de culturele archiefinstellingen, het kasteel van Gaasbeek, de landelijke organisaties volkscultuur en landelijke expertisecentra voor cultureel-erfgoed, de Vlaamse erfgoedbibliotheek en het steunpunt Faro vzw.

2.1.3. Sociaal-cultureel werk

De sector van het sociaal-cultureel werk voor volwassenen omvat een brede waaier van verschillende types organisaties. In 2015 waren er 56 gesubsidieerde verenigingen voor sociaal-cultureel vormingswerk. Daarnaast zijn er 32 gesubsidieerde bewegingen. Er waren in hetzelfde jaar 13 erkende volkshogescholen en 23 landelijke vormingsinstellingen, waarvan 16 gespecialiseerde vormingsinstellingen, 3 syndicale vormingsinstellingen en 4 vormingsinstellingen voor personen met een handicap.

Het is erg moeilijk om exact in kaart te brengen welke infrastructuur door deze uitgebreide groep organisaties wordt gebruikt. In het kader van deze opdracht wordt immers gefocust op infrastructuur die in een publiekswerking voorziet. De organisaties sociaal – cultureel werk zijn vaak eigenaar van de infrastructuur waarin hun secretariaatswerking geplaatst is maar maakt voor het aanbod naar het publiek gebruik van andere infrastructuur zoals lokalen van de culturele centra, bibliotheken, parochies en scholen.

Daarom is gekozen om cijfers op te nemen van de organisaties die lokaal verankerd zijn en een permanente werking hebben in (meestal) dezelfde locaties. Vooral de volkshogescholen beschikken over eigen infrastructuur waar ze hun publiekactiviteiten organiseren.

2.2. Jeugd

Het jeugdwerk in Vlaanderen is zeer sterk uitgebouwd. De meest gekende spelers zijn de jeugdbewegingen (landelijk georganiseerde jeugdverenigingen). Voor deze opdracht zijn opnieuw jeugdverenigingen met infrastructuur met een publiekswerking de voornaamste invalshoek van het onderzoek.

Het decreet van 20 januari 2012 houdende een vernieuw jeugd- en kinderrechtenbeleid erkent en subsidieert 4 soorten jeugdverenigingen: landelijk georganiseerde jeugdverenigingen,

cultuureducatieve jeugdverenigingen, verenigingen informatie en participatie en politieke jongerenverenigingen.

Lokale besturen hebben vanaf 2014, als gevolg van het Planlastendecreet en de algemene invoering van de Beleids-en Beheerscyclus (BBC), meer vrijheid om een eigen lokaal beleid vorm te geven. Lokale besturen kunnen op de Vlaamse beleidsprioriteiten intekenen en er subsidies voor krijgen.. Door deze regelgeving bestaat er zeer veel diversiteit in de infrastructuur van jeugdverenigingen gesubsidieerd door het lokale bestuur.

Een belangrijk deel van de lokale infrastructuur in de jeugdsector zijn uiteraard de jeugdhuizen. Formaat vzw, een landelijk erkende jeugdvereniging, ondersteunt ruim 400 jeugdhuizen. Formaat vzw is een lidorganisatie en wordt gesubsidieerd als landelijk georganiseerde jeugdvereniging. Er zijn een aantal (kleinere) jeugdhuizen die geen lid zijn van Formaat vzw. Het zijn vooral de jeugdhuizen die min of meer permanente infrastructuur gebruiken. Samen met de jeugdverblijfscentra vormen de jeugdhuizen een belangrijk onderdeel van dit onderzoek en nulmeting voor infrastructuur.

Niet opgenomen in deze studie is de infrastructuur van de verenigingen informatie en participatie, de politieke jongerenbewegingen, de experimentele en vernieuwende projecten, internationale projecten en jeugdhostels.

3. Methodiek

3.1. Gegevensverzameling

Als het gaat over de CO2-uitstoot gekoppeld aan het gebruik van infrastructuur met een publiekswerking komt het erop aan zo volledig mogelijk in kaart te brengen wat het gebruik is van energiebronnen die CO2-emissies veroorzaken. Andere emissies verbonden aan energiegebruik (bijvoorbeeld mobiliteit) zijn hier buiten beschouwing gelaten. In onze bevraging hebben we cijfers verzameld van elektriciteit en de energiebronnen nodig voor verwarming en productie van warm water.

Naast de leden van Greentrack Gent, Brugge, Antwerpen en Kortrijk zijn er 229 organisaties ondervraagd (151 kunsten, 64 jeugdhuizen, 9 verenigingen sociaal – cultureel werk voor volwassenen en 17 jeugdverenigingen). Er is gekozen om een zo representatief mogelijke staal van de uitgebreide groep organisaties te bevragen en daar de energiecijfers van 2015 op te vragen. Als de verenigingen ongewone cijfers doorgaven is er telefonisch contact geweest om de cijfers te controleren. De cijfers zijn dus niet ter plekke gecontroleerd. Soms werden cijfers niet volledig aangeleverd. Bijvoorbeeld omdat organisaties niet altijd over de gegevens van de meterstanden beschikken of zelf de energierekening niet betalen. Regelmatig kregen we te horen dat de organisaties niet over aparte cijfers beschikken, of dat de lokalen ook deels gebruikt worden door andere organisaties.

De resultaten van kunsten waren het makkelijkst te verkrijgen omdat zeker bij de organisaties die lid zijn van Greentrack reeds enkele jaren inspanningen gedaan worden om de verbruikscijfers bij te houden. Voor erfgoed ging het moeilijker om de gegevens op te vragen. Ook opvallend is dat weinig jeugdhuizen zicht hebben op het eigen energieverbruik.

Uiteindelijk zijn de cijfers van 101 organisaties opgenomen in het resultaat.

Jeugd: 17 organisaties waarvan

Er zijn 70 verschillende jeugdverenigingen aangeschreven. 17 jeugdverenigingen hebben cijfers ter beschikking gesteld voor deze nulmeting. Dit waren 2 landelijk georganiseerde jeugdverenigingen, één jeugdverblijfscentra uitgebaat door vzw ADJ, twee cultuureducatieve jeugdverenigingen, zes jeugdhuizen en zes jeugdverblijven behorend bij een jeugdbeweging.

- 6 jeugdhuizen
- 6 jeugdverblijfscentra
- 2 vormingsorganisaties voor jeugd
- 2 landelijke jeugdbewegingen
- Vlaamse infrastructuur: de Hoge Rielen

Erfgoed: 8 organisaties

- 7 musea
- 1 erfgoedcel

Sociaal-cultureel werk: 16 organisaties

- 8 Vormingplussen of volkshogescholen

- 8 bewegingen of vormingsorganisaties

Kunsten: 60 organisaties

- waarvan 2 Vlaamse instellingen

3.2. Omzetting naar CO₂-uitstoot

Volgende gegevens van die organisaties zijn opgenomen in berekening:

- Gebruik van gas in 2015
- Gebruik van elektriciteit in 2015
- Percentage groene stroom in 2015
- Gebruik van stookolie in 2015

Van de 101 organisaties is er een die aangeeft gebruik te maken van stadswarmte en zijn er twee die hout gebruiken voor (bij)verwarming. Aangezien er geen omzettingscoëfficiënten werden aangeleverd door LNE voor die energiebronnen is de uitstoot hiervan niet opgenomen in de studie. LNE is het departement voor Leefmilieu, natuur en energie en staat in voor de uitwerking van het Vlaamse klimaatplan en werkt met een eigen set van coëfficiënten.

Gezien deze opdracht kadert in het Vlaamse klimaatplan gebruiken we hier verder de omzettingscoëfficiënten zoals die ons werden doorgegeven door VEA en LNE¹. Aangezien we ook de melding van LNE dat sommige van coëfficiënten intern ter discussie staan willen meenemen, stellen we in de bijlagen nog een alternatieve berekening voor op basis van de in de milieusector meer gebruikelijke coëfficiënten.

De coëfficiënten die ons zijn doorgegeven door LNE zijn:

- groene stroom: 0 kg CO₂/kWh²
- stookolie: 2,66294 kg CO₂/liter
- gas: 0,20196 kg CO₂/kWh
- grijze stroom: 0,701 kg CO₂/kWh

Wat de emissiefactor voor grijze stroom betreft, kregen we nog de bijkomende informatie dat het gaat om een marginale waarde, namelijk de emissie voor een extra krachtcentrale die in 2015 zou moeten worden bijgebouwd.³ Binnen LNE is op dit ogenblik een denkoefening gaande om dit cijfer te herbekijken, maar in afwachting van het resultaat hiervan gebruiken we in deze studie de 0,701 als waarde.

¹ De emissiefactoren werden per mail aangeleverd door Sara Ochelen LNE, 18 november 2016.

² Hierbij wordt abstractie gemaakt van het feit dat ook hernieuwbare energie een uitstoot heeft. Met name de productie, het plaatsen en onderhouden van zonnepanelen, biomassa-installaties en windmolens kan niet zonder gebruik van niet-hernieuwbare energiebronnen. In de bijlage is een berekening opgenomen waar we wel rekening houden met deze uitstoot.

³ Dus stel dat iemand een extra kWh verbruikt en dat er daardoor een extra productie grijze stroom noodzakelijk is, dan wordt er daardoor bijvoorbeeld een extra steenkoolcentrale meegerekend met relatief hoge CO₂-uitstoot (want een extra kerncentrale met lage CO₂-uitstoot wordt niet meer bijgebouwd).

4. Resultaten

Bij het interpreteren van de resultaten moet rekening gehouden worden met een aantal kanttekeningen.

Het energieverbruik is programmagevoelig. Het is typerend voor deze sectoren dat ze in vergelijking met bijvoorbeeld een kantoor of fabriek een zeer wisselende activiteit kunnen hebben. Dat wil zeggen dat een grote tentoonstelling of een specifieke voorstelling een grote impact kan hebben op het verbruik van het jaar waarin dit evenement plaatsvindt. Bij het vooropstellen van besparingsdoelstellingen kan daarom best rekening gehouden worden met dit typische variabele aspect bij alle verenigingen en organisaties die een aanbod voor het publiek aanbieden.

Verder kan aangenomen worden dat precies de organisaties die over cijfers beschikken ook degene zijn die reeds acties hebben ondernomen rond energiebesparing. Dit kunnen we onder andere vaststellen bij de Greentrackorganisaties maar blijkt ook uit studies die duidelijk maken dat het registreren van de meterstanden op zich al een positieve impact heeft op het verbruik. Het zou dus kunnen dat het verbruik en dus ook het besparingspotentieel groter is bij de organisaties die tot hiertoe nog geen cijfers hebben van hun verbruik en dus niet opgenomen zijn in deze studie.

4.1. Uitstoot veroorzaakt door elektriciteitsgebruik

Het totale gemeten elektriciteitsverbruik van de 101 organisaties in 2015 komt overeen met 17.141 MWh, wat goed is voor een uitstoot van 1.272 ton CO₂.

	kWh	CO ₂
Jeugd	1.139.341	231
Cultuur	16.002.348	1.041
Totaal	17.141.689	1.272

Opvallend is hierbij dat vooral in de kunstensector de overgrote meerderheid (81 %) van de organisaties ondertussen kiest voor groene stroom.

Van de organisaties binnen cultuur is er een opsplitsing gemaakt tussen erfgoed, sociaal-cultureel en kunsten.

CULTUUR	kWh	ton CO ₂
Erfgoed	2.875.802	80
Sociaal-cultureel	208.777	187
Kunsten	12.917.769	774
Totaal	16.002.348	1.041

4.2. Uitstoot veroorzaakt door fossiele brandstoffen

Uit de steekproef blijkt dat het allergrootste deel van de organisaties gebruik maakt van gas voor het invullen van de warmtevraag. Slechts 11 organisaties van de 101 maken nog gebruik van stookolie, en dit uiteindelijk omdat ze gehuisvest zijn in oude gebouwen waarbij de middelen voorlopig ontbreken om over te schakelen naar een meer ecologische energiebron. Van de 11 organisaties die nog stookolie gebruiken zijn er 5 jeugdverblijfscentra.

	gas kWh	ton CO2	stookolie liter	ton CO2	totaal ton CO2
Jeugd	741.626	693	98.235	262	954
Cultuur	51.703.848	10.442	268.107	714	11.156
Totaal	52.445.474	11.135	366.342	976	12.111

Net zoals voor elektriciteit is er voor cultuur een opsplitsing in erfgoed, sociaal-cultureel en kunsten.

	gas kWh	ton CO2	stookolie liter	ton CO2	totaal ton CO2
Erfgoed	11.600.062	2.343	2.000	5	2.348
Sociaal-cultureel	978.006	198	0	0	198
Kunsten	39.125.780	7.902	266.107	709	8.610
Totaal	51.703.848	10.442	268.107	714	11.156

4.3. Totale gemeten uitstoot infrastructuur

Deze gegevens samen geven de totale gemeten uitstoot weer voor het gebruik van infrastructuur van 101 organisaties in de sectoren Jeugd en Cultuur.

	ton CO2 elektriciteit	ton CO2 gas/stookolie	totaal
Jeugd	231	954	1.185
Cultuur	1.041	11.156	12.198
	1.272	12.111	13.383

Opsplitsing van de totale gemeten uitstoot over onderdelen van Cultuur.

	ton CO2 elektriciteit	ton CO2 gas/stookolie	totaal ton CO2
Erfgoed	80	2.348	2.428
Sociaal-cultureel	187	198	384
Kunsten	774	8.610	9.385
	1.041	11.156	12.198

Het is interessant om die cijfers nog eens te bekijken in het licht van het aantal ondervraagde organisaties, zodat duidelijk wordt welke vorm van infrastructuur gemiddeld gezien de grootste uitstoot heeft.

	aantal gemeten organisaties	totale uitstoot	gemiddelde
Jeugd	17	1.185	69,7
Erfgoed	8	2.428	303,5
Sociaal-Cultureel	16	384	24,0
Kunsten	60	9.385	156,4

Hieruit blijkt duidelijk dat de erfgoedinstellingen gemiddeld de hoogste CO₂-uitstoot hebben wat infrastructuur betreft. Dit is te verklaren door de grote oppervlakte van de musea en vooral de speciale eisen rond temperatuur, luchtvochtigheid en binnenklimaat. Dat de gemiddelde organisatie binnen Jeugd hoger scoort dan de Sociaal-Culturele sector is vooral te verklaren door de aanwezigheid van de Hoge Rielen en 6 jeugdverblijfcentra. Als we de jeugdhuisen apart nemen is het gemiddelde daar 13,8 ton per jeugdhuis. De resultaten voor Kunsten zijn dan wellicht iets overschat door de aanwezigheid in de steekproef van enkele zeer grote gebruikers zoals Het Paleis en de AB.

Toch levert deze bevraging een eerste interessante *benchmark* op voor de CO₂-uitstoot van de gebouwen in de sectoren Jeugd en Cultuur.

4.4. Extrapolatie naar de hele sector

De resultaten extrapoleren naar de hele sector is geen eenvoudige zaak, precies omwille van de complexiteit en verscheidenheid in het werkveld. De oefening hieronder is dan ook een zo goed mogelijke inschatting, waarbij we telkens argumenteren waarom we bepaalde aannames maken.

4.4.1. Jeugd

Wat jeugdhuisen betreft zijn er cijfers van 6 huizen: 3 iets grotere jeugdhuisen met een beroepskracht, 3 kleinere. De gemiddelde uitstoot is 13,8 ton CO₂. Er zijn 400 jeugdhuisen aangesloten bij Formaat, de koepel van de Vlaamse jeugdhuisen. Daarnaast zijn er nog een onbekend aantal die niet zijn aangesloten. Het niet opnemen van de niet-aangesloten jeugdhuisen is een onderschatting van het totaal, het feit dat er 3 grotere huizen zijn opgenomen in de steekproef geeft een lichte overschatting van het gemiddelde. Op basis hiervan besluiten we dat beide afwijkingen elkaar neutraliseren en komen we tot volgend totaal.

Aantal jeugdhuisen	Gemiddelde uitstoot	Omzettingscoëfficiënt	Geschatte totale uitstoot
400	13,8 ton	1	5.520,00 ton

In 2014 subsidieerde de Vlaamse overheid ongeveer 150 jeugdverblijfscentra en hostels naast de twee eigen accommodaties (De Hoge Rielen en Destelheide). Van de Hoge Rielen zijn cijfers opgenomen in de studie, daarnaast zijn er 6 jeugdverblijfscentra van Scouts en Gidsen Vlaanderen opgenomen. Op basis van de toegekende subsidie zijn dit eerder grotere centra die niet representatief zijn voor de hele lijst. Daarom hanteren we een omzettingscoëfficiënt van 0,75. Dat wil zeggen dat de aanname is dat de uitstoot van de gemiddelde centra slechts 75 % bedraagt van de gemeten centra. Voor Hoge Rielen en Destelheide hanteren we hetzelfde cijfer. Het kan zeker nuttig zijn om dit in de toekomst te monitoren en met cijfermateriaal te onderbouwen. Het registreren van energieverbruik is niet enkel qua sensibilisering en bewustmaking essentieel, het is ook een eerste stap naar besparing en aanpassingen.

Aantal jeugdverblijfscentra/hostel	Gemiddelde uitstoot	Omzettingscoëfficiënt	Geschatte totale uitstoot
150	75,9 ton	0,75	8.538,75 ton
Hoge Rielen en Destelheide	465,0 ton	1	930,00 ton

Wat landelijk georganiseerde jeugdverenigingen betreft beschikken we over de cijfers van Scouts en Gidsen Vlaanderen en JNM. De -cijfers van de Scouts en Gidsen omvatten het verbruik van o.a. kantoren, conciërgewoning, vergaderzalen, archief, jeugdverblijf. Deze infrastructuur vis in de loop van 2015 verbouwd, wat de cijfers kan vertekenen. Er waren in 2015 in totaal 62 erkende landelijke jeugdverenigingen. De Scouts en Gidsen zijn uiteraard een van de grootste jeugdbewegingen (goed voor 5,8 % van de totale subsidie). Bij de extrapolatie gebruiken we cijfer 0,4 gezien dus de gemiddelde grootte van de andere landelijke jeugdbewegingen merkkelijk kleiner is.

Aantal landelijke jeugdverenigingen	Uitstoot VVKSM Antwerpen	Omzettingscoëfficiënt	Geschatte totale uitstoot
62	129,0 ton	0,40	3.199,20 ton

In de bevraging zijn cijfers opgenomen van 2 cultuureducatieve verenigingen. In totaal waren er in 2015 18 dergelijke organisaties. Aangezien de 2 gemeten organisaties ook relatief groot zijn in vergelijking met de collega's is een omzetting van 0,7 te verantwoorden.

Aantal cultuureducatieve organisaties	Gemiddelde uitstoot	Omzettingscoëfficiënt	Geschatte totale uitstoot
18	12,82 ton	0,60	138,45 ton

Overzicht extrapolatie voor de sector Jeugd.

	Geschatte totale uitstoot
Jeugdhuisen (400)	5.520,00 ton
Jeugdverblijfscentra/hostel (150)	8.538,75 ton
Hoge Rielen en Destelheide	930,00 ton
Landelijke jeugdverenigingen (62)	3.199,20 ton
Cultuureducatieve organisaties (18)	138,45 ton

TOTAAL	18.326,40 ton
---------------	----------------------

Naast deze gemeten vormen van jeugdwerk erkent de Vlaamse overheid nog heel wat andere organisaties zoals verenigingen voor informatie en participatie, politieke jongerenbewegingen, experimentele en vernieuwende projecten, internationale projecten, brede school, organisaties voor kansengroepen, grootschalige jeugdfeesten en jeugdverenigingen met bijzondere opdracht. Op basis hiervan kan gesteld worden dat de CO₂-uitstoot voor de infrastructuur voor het erkende jeugdwerk op basis van de LNE-emissiefactoren in 2015 minstens 20.000 ton bedraagt.

4.4.2. Cultuur

4.4.2.1. Sociaal-cultureel

Uit de sociaal-culturele sector hebben 16 organisaties de gevraagde gegevens doorgespeeld, waarvan 10 volkshogescholen. De totale uitstoot van de 17 organisaties is 384,48 ton CO₂, waarvan 174,79 voor de volkshogescholen.

Wat de volkshogescholen betreft kunnen we aannemen dat het gemiddelde van de 10 gemeten organisaties kan toegepast worden op de totale groep van 13 erkende organisaties.

Aantal volkshogescholen	Gemiddelde uitstoot	Omzettingscoëfficiënt	Geschatte totale uitstoot
13	17,48 ton	1	227,24 ton

Naast de volkshogescholen is er een gevarieerde waaier van 56 gesubsidieerde verenigingen (2015). Twee ervan zijn opgenomen in de bevraging; Femma en Curieus. Hun gemeten uitstoot komt overeen met 11,73 ton CO₂. Daarbij dient opgemerkt dat Femma grotendeels in een passiefgebouw is gehuisvest en we van Curieus enkel cijfers hebben van het secretariaat in Gent. Het is dan ook aannemelijk dat het gemiddelde van deze twee organisaties een heel stuk onder het algemeen gemiddelde zit. Hier hanteren we dus een coëfficiënt van 4. De redenering is dat de infrastructuur van een gemiddelde erkende vereniging wellicht groter is dan een gemiddelde volkshogeschool, maar minder in omvang dan een gemiddelde erkende beweging.

Aantal erkende verenigingen	Gemiddelde uitstoot	Omzettingscoëfficiënt	Geschatte totale uitstoot
56	5,8 ton	4	1.299,40 ton

Daarnaast zijn er 32 gesubsidieerde bewegingen (waarvan verschillende hun activiteiten op landelijk niveau ontplooiën). Ze beschikken over heel wat lokale afdelingen e. In de cijfers zijn 3 van die bewegingen opgenomen met een gezamenlijke uitstoot van 162,45. Dit is aan de hoge kant omdat bij Netwerk Bewust Verbruiken ook verbruik van andere organisaties uit het gebouw zijn opgenomen. Daarom kiezen we hier voor een coëfficiënt van 0,6.

Aantal erkende bewegingen	Gemiddelde uitstoot	Omzettingscoëfficiënt	Geschatte totale uitstoot
32	54,15 ton	0,6	1.039,68 ton

Ten slotte zijn er ook cijfers van 1 gespecialiseerde vormingsorganisatie, goed voor 18,24 ton. Aangezien er 16 vergelijkbare instellingen zijn hanteren we 1 als coëfficiënt.

Aantal erkende gespecialiseerde vormingsinstellingen	Gemiddelde uitstoot	Omzettingscoëfficiënt	Geschatte totale uitstoot
16	18,24 ton	1	291,84 ton

Het voorlopige totaal van de extrapolatie voor de sociaal-culturele sector bedraagt hiermee:

	Geschatte totale uitstoot
Volkshogescholen (13)	227,24 ton
Verenigingen (56)	1.299,40 ton
Bewegingen (32)	1.039,68 ton
Gespecialiseerde vormingsinstellingen (16)	291,84 ton
TOTAAL	2.858,16 ton

Aangezien een aantal vormen van sociaal-cultureel werk niet zijn opgenomen (syndicale, vormingsinstellingen, vormingsinstellingen voor personen met een handicap) kunnen we er vanuit gaan dat de CO₂-uitstoot voor infrastructuur voor het Sociaal-Cultureel werk in Vlaanderen in 2015 neerkomt op minsten 3.500 ton.

4.4.2.2. Kunsten

In de studie zijn de energiecijfers van 60 organisaties (waarvan twee instellingen) die erkend zijn binnen het Vlaamse Kunstendecreet opgenomen. Het gaat om een zeer diverse mix van kleine en grotere huizen en organisaties. De totale uitstoot bedraagt hier 9.384 ton, met een gemiddelde van 156,4 ton. Aangezien het aantal grote organisaties iets oververtegenwoordigd is ten opzichte van het geheel kunnen we dit getal niet zomaar extrapoleren naar de 207 structureel erkende organisaties. We stellen voor te werken met een coëfficiënt van 0,8.

Aantal erkende organisaties	Gemiddelde uitstoot	Omzettingscoëfficiënt	Geschatte totale uitstoot
207	156,4 ton	0,8	25.899,84 ton

Gezien er nog heel wat organisaties in de kunsten werken met projectsubsidies kunnen we ervan uitgaan dat de CO₂-uitstoot voor infrastructuur in 2015 minstens 27.500 ton bedroeg.

4.4.2.3. Erfgoed

In de studie zijn uiteindelijk de gegevens van 8 erfgoed organisaties opgenomen. Het gaat om 7 musea en 1 erfgoedcel. Het totale verbruik van de musea is goed voor een uitstoot van 2.422,90 ton CO₂, waarbij opgemerkt moet worden dat een groot deel hiervan (1.600 ton) toe te schrijven is aan museum Plantin-Moretus.

De bevroegde musea horen allen thuis in de categorie van grote stedelijke musea. De gemiddelde uitstoot is 345,60 ton, wat vooral te verklaren valt door de grotere oppervlakte van musea en de doorgedreven eisen op vlak van temperatuur, luchtvochtigheid en ventilatie. De gemeten CO₂-emissies extrapoleren naar de 62 erkende musea is niet evident. We hanteren hier de aanname dat de gemiddelde instelling 60 % kleiner is dan de gemiddelde gemeten instelling.

Aantal	Gemiddelde gemeten uitstoot	Omzettingscoëfficiënt	Geschatte totale uitstoot
62	345,60 ton	0,40	8.570,80 ton

Naast de musea zijn er nog andere organisaties die gesubsidieerd worden vanuit Erfgoed, met name de 9 erfgoedbibliotheken en 17 culturele archiefinstellingen. We besluiten dat de CO₂-uitstoot voor de infrastructuur voor Erfgoed in 2015 minimaal 10.000 ton bedroeg.

4.4.3. Samenvatting

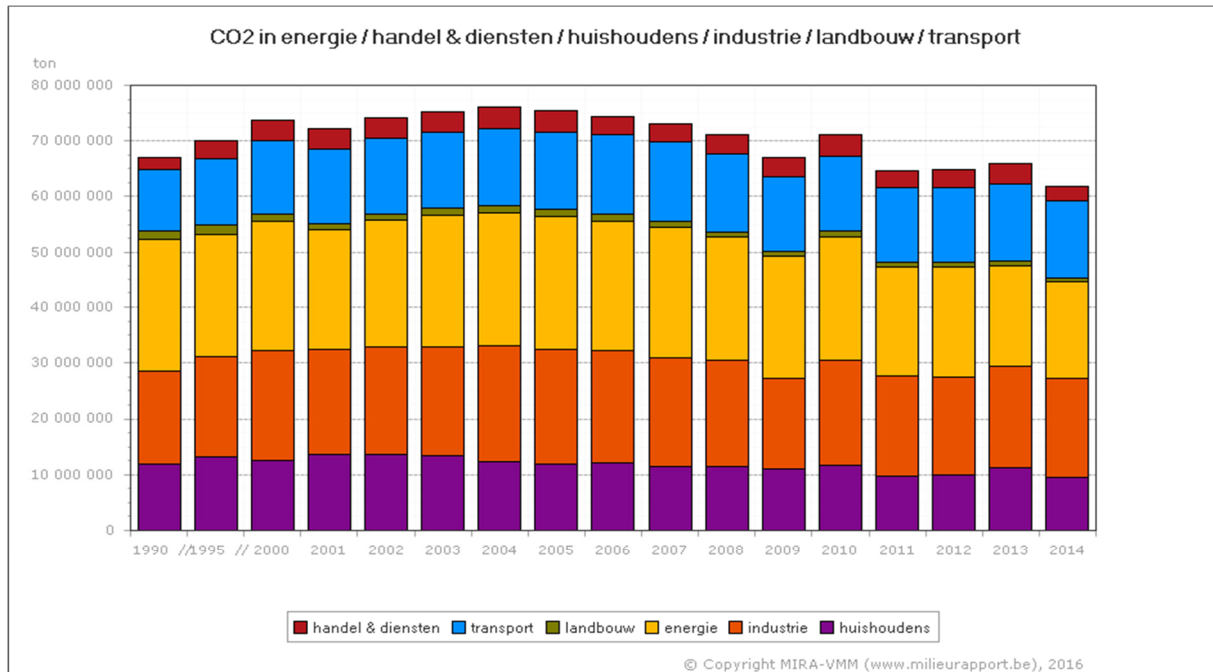
Hoewel duidelijk is dat de extrapolatie zeker een foutenmarge zal bevatten kunnen we samenvattend dit cijfer voorop stellen voor de uitstoot van de sectoren Jeugd en Cultuur in 2015.

	Geschatte totale uitstoot CO ₂
Jeugd	20.000 ton
Sociaal-Cultureel werk	3.500 ton
Kunsten	27.500 ton
Erfgoed	10.000 ton
TOTAAL	61.000 ton

4.5. Situering in Vlaamse context

De gemeten CO₂-uitstoot in dit onderzoek komt neer op een totaal van 13.382,85 ton CO₂. De extrapolatie brengt het totale cijfer voor beide sectoren op 61.000 ton CO₂. Gezien de aanpak en het weglaten van een aantal specifieke organisaties uit beide sectoren kunnen we stellen dat dit een conservatieve berekening is.

Wat is de betekenis van dit cijfer in de globaliteit van de Vlaamse uitstootcijfers? De grafiek uit het milieuraapport Vlaanderen van VMM⁴ geeft volgend overzicht:

Het totaal voor 2014 (cijfers voor 2015 zijn nog niet voorhanden) komt neer op 61.915.572 ton.

Huishoudens	9.520.127
Industrie	17.786.150
Energie	17.250.618
Landbouw	661.329
Transport	13.923.234
Handel en diensten	2.774.114
TOTAAL	61.915.572

De uitstoot van de infrastructuur van Jeugd en Cultuur in 2015 komt overeen met:

0,01 % van de totale CO2-uitstoot Vlaanderen

⁴ <http://www.milieuraapport.be/?PageID=794&Culture=nl>

0,32 % van de uitstoot voor energie in Vlaanderen

9,3 % van de uitstoot van de landbouw in Vlaanderen

De uitstoot van 19.614 huishoudens uit de stad Gent.⁵

De jaarlijkse uitstoot van 32.500 wagens in Vlaanderen.⁶

⁵ Alle huishoudens in Gent samen stoten 366.000 ton uit (cijfer van 2013!)

⁶ Gerekend aan 15.000 kilometer per jaar, met een uitstoot van 125 gram CO₂/kilometer

5. Conclusies

- Deze allereerste studie naar de CO₂-uitstoot voor de sectoren Cultuur en Jeugd levert ondanks de korte tijdspanne waarin het onderzoek is uitgevoerd toch enkele interessante resultaten op.
- De gemiddelde uitstoot is het grootste in de erfgoedsector (303,5 ton CO₂) gevolgd door de kunsten (156,4 ton CO₂). Bij jeugd is het gemiddelde 69 ton, in de sociaal-culturele sector 24 ton. Dit slaat enkel op het energiegebruik van de infrastructuur die door ons is opgevraagd en verwerkt.
- Het is voor veel organisaties niet vanzelfsprekend zicht te krijgen op het eigen verbruik. Soms is dat omdat de organisatie geen aandacht besteedt aan energieverbruik. Vaak is het voor deze organisaties moeilijk om cijfers voor te leggen. Ze delen de infrastructuur met andere organisaties of ze zijn maar ten dele eigenaar en zijn er afspraken omtrent het gedeelde verbruik. Het valt aan te bevelen om het systematisch bijhouden van het verbruiksgegevens qua energie op te nemen in de criteria die verbonden zijn aan het subsidiëren en zo energiebesparende maatregelen te stimuleren. Die praktijk is reeds van toepassing in de Londense Kunstenwereld en heeft voor merkbare vermindering van het energieverbruik en verhoging van het bewustzijn gezorgd.⁷
- Het gebruik van groene stroom is reeds sterk ingeburgerd – het sterkste bij de kunsten en erfgoedorganisaties, in iets mindere mate bij het sociaal-cultureel werk en het jeugdwerk.
- Ongeveer 10 % van de organisaties die aan dit onderzoek heeft deelgenomen, gebruikt nog stookolie als brandstof. Het versneld overschakelen op schone bronnen (met name gas) zou meteen een besparing opleveren van ongeveer 900 ton (of 1,5 % van het totaal).
- Het is realistisch aan te nemen dat een jaarlijkse besparing van 2 tot 5 % mogelijk is voor de meeste organisaties uit Cultuur en Jeugd. Het besparingspotentieel is evenwel ook afhankelijk van de eigenheid van elke organisatie, de gebruikte infrastructuur en de weg die binnen de organisatie reeds is afgelegd qua sensibilisering voor de klimaatdoelstellingen. Ervaring met de organisaties die lid zijn van Greentrack toont aan dat aandacht voor het thema, sensibilisering bij de medewerkers en bezoekers een merkbaar effect heeft op het verbruik. Als deze inspanningen gecombineerd worden met het financieel ondersteunen van ingrepen die de energie-efficiëntie verhogen, is een jaarlijkse gemiddelde besparing van gemiddeld 3 % een haalbare doelstelling.
- In dit onderzoek zijn we niet ingegaan op de impact van de honderden organisaties op hun gebruikers, hun leden, hun publiek. Samen bereiken ze jaarlijks miljoenen Vlamingen en kunnen ze een cruciale rol spelen in het breder verspreiden van ecologische praktijken.

⁷ Volgens cijfers van de Britse organisatie Julie's Bicycle gaat het in de periode 2013-2015 om 133 miljoen kWh besparing op energie, £ 9.6 miljoen besparing op energiekosten en 47,000 ton CO₂-equivalent. Om subsidie van de Arts Council te ontvangen is het bijhouden van cijfers van energie verplicht.

6. Bijlagen

6.1. Organisaties opgenomen in het onderzoek

Lijst van organisaties uit de sector Jeugd

Jeugdhuis ClubB52
Jeugdhuis Terlinden VZW
Artforum vzw
Jeugdhuis Kaddish vzw
Mooss vzw
JC Ten Goudberge
Hoge Rielen
Scouts en Gidsen Vlaanderen vzw
JC Brieljant
Jeugdverblijf De Kluis
Jeugdverblijf Moerkensheide
Jeugdverblijf Merkenveld
Jeugdverblijf Woutershof
Jeugdverblijf De Winner
Jeugdverblijf De Kluis
JNM vzw
JH De Kromme - Jeugdlokalen Poppel

Lijst van organisaties uit de sector Erfgoed

Design Museum Gent
S.M.A.K.
Museum Plantin-Moretus
POLS/Erfgoedcel Leie Schelde
museum M
Museum van Hedendaagse Kunst Antwerpen
Museum van Deinze en de Leiestreek
Museum Dhondt Dhaenens

Lijst van organisaties uit de sociaal-culturele sector

VormingPlus Limburg vzw
VormingPlus regio Antwerpen

VormingPlus MZW
Volkshogeschool Gent - Eeklo vzw
Femma vzw
Volkshogeschool Halle-Vilvoorde vzw (Archeduc)
Wisper
Curieus Oost-Vlaanderen
VormingPlus Vlaamse Ardennen-Dender
VormingPlus Oost-Brabant
Wervel
VormingPlus regio Mechelen vzw
Ryckvelde vzw
Netwerk Bewust Verbruiken vzw
VormingPlus Brugge
VormingPlus Oostende-Westhoek

Lijst van organisaties uit de Kunsten

Rosas - P.A.R.T.S. - Ictus
Brugge plus vzw
Vrijstaat O. vzw
Netwerk vzw
Kaaitheater vzw
Handelsbeurs Concertzaal
De Expeditie
KVS
NTGent
TRIX
Kopergietery
Nucleo
MC De Bijloke
4AD muziekclub
ART BASICS for CHILDREN
WALPURGIS vzw
Mu.Zee
HETPALEIS
De centrale
Beursschouwburg
Berlin vzw
Extra City
Bij' De Vieze Gasten vzw
Sint Pieters Adbij Gent
APB de warande
beheer kunstsit de Singel
De Filharmonie VZW
fABULEUS

STUK Kunstencentrum vzw
Nieuwstedelijk
muziek LOD
Les Ballets C de la B
Victoria Deluxe
MiramirO
Comp. Cecilia
Luxemburg
Ancienne Belgique
AMUZ vzw (Festival van Vlaanderen-Antwerpen)
Museum voor Schone Kunsten
Unie Der Zorgelozen
Democracy
CC STROMBEEK
Gent Festival Vlaanderen
Toneelhuis / Bourlaschouwburg en Schermenhuis 64
Campo Victoria
Theater FroeFroe
Abattoir Fermé
Laika vzw
Muziektheater Transparant vzw
De Roovers spelen vzw
kunstZ vzw
Malpertuis
Ultima Thule
4hoog productiehuis vzw
KunstenfestivaldesArts
Monty
Villanella
Argos vzw
Concertgebouw Brugge
Vooruit

6.2. Mails gebruikt in de bevraging

Voor de bevraging is gestart met een reeks mails naar diverse doelgroepen, daarbij zijn de mails telkens lichtjes aangepast aan de beoogde doelgroep. Hieronder de basismail.

Beste,

Greentrack vraagt jullie hulp voor de eerste CO2-meting van de cultuur- en jeugdsector. Willen jullie zo vriendelijk zijn om tegen 10 november ten laatste dit formulier invullen met cijfers van het energieverbruik van jullie organisatie?

Meer info:

Greentrack Gent vzw werkt in opdracht van minister Gatz en in het kader van de Vlaamse Klimaatop aan een basis-CO2-nulmeting van de cultuur- en jeugdsector. We zullen ons daarvoor baseren op de cijfers van het energieverbruik van de infrastructuur van een 100-tal cultuurorganisaties en jeugthuizen voor 2015. Jullie organisatie is hier een van. We zouden jullie willen vragen om in dit google-formulier het verbruik van jullie organisatie (alleen infrastructuur) 2015* in te vullen.

We verzamelen deze gegevens binnen een erg kort tijdsbestek om tegen de 2e Vlaamse Klimaatop van 1 december een beeld te krijgen van de totale CO2-uitstoot. We vragen daarom het formulier in te vullen tegen 10 november. Heb je vragen of hulp nodig bij het invullen van het formulier, contacteer dan Steven Vromman op steven@greentrack.be of 0486 07 26 06, of Eva Peeters op eva@greentrack.be of 0498 46 32 14 van Greentrack Gent.

Greentrack Gent vzw is de denk- en doetank van de Gentse cultuursector die door uitwisseling en experiment bouwt aan een volhoudbare toekomst.

Greentrack werkt samen met Pulse Transitienetwerk Cultuur aan een duurzame cultuursector.

Alvast bedankt voor jullie medewerking!

Steven Vromman & Eva Peeters

www.greentrack.be

6.3 Alternatieve berekening

De berekeningen hierboven zijn gebeurd met de LNE-omzettingscoëfficiënten. Voor elektriciteit zijn dit de volgende:

- groene stroom: 0 kg CO₂/kWh
- grijze stroom: 0,701 kg CO₂/kWh

Een omzettingscoëfficiënt geeft aan hoeveel de CO₂ uitstoot is verbonden aan een bepaald type van verbruik. Daarbij zijn verschillende benaderingen mogelijk afhankelijk van een aantal aannames. Zo kan voor energiebronnen zoals stookolie gekozen worden voor een 'Tank to wWheel'-berekening. Dit is de uitstoot veroorzaakt door het gebruiken van de olie in een verbrandingsmotor. Een andere optie is echter de 'Well to Wheel'-berekening. Daarbij wordt ook in rekening gebracht wat de uitstoot is van het oppompen, raffineren en transporteren van de brandstof tot aan de verbrandingsmotor, de zogenaamde indirecte emissies. Bij de emissiefactoren van LNE zijn geen indirecte emissies opgenomen.

Door aan groene stroom een nul-emissie toe te kennen wordt niet in kaart gebracht dat het bouwen en onderhouden van installaties voor hernieuwbare energie ook energie en emissies met zich meebrengen. Een effect van die berekening is tevens dat er voor organisaties die met groene stroom werken geen ecologische incentive meer is. Zelfs al worden doorgedreven energiebesparingen voor stroom gedaan dan zal dit niet zichtbaar worden in deze berekening daar het steeds nul blijft. Dit kan zelfs het averechtse effect hebben dat een mentaliteit ontstaat waardoor slordig wordt omgegaan met elektriciteitsgebruik, want het blijft toch nul kilogram CO₂.

Voor grijze stroom is het nadeel van het gegeven cijfer dat het aan de hoge kant is, omwille van het gebruik van een marginale waarde. Deze tabel toont een aantal emissiewaarden van andere organisaties:

	1 kwh grijs	1 kwh groen
LNE	0,7600	0
Brussels gewest	0,2300	-
Engie-Electrabel	0,2100	-
Jonge Sla	0,2600	0,0200

Aangezien de Jonge-Sla⁸-calculator reeds langer gebruikt wordt in de kunstensector en gebaseerd is op de internationaal erkende Bilan Carbone methode is hieronder een korte herberekening weergegeven. Ook de indirecte emissies zijn daarbij opgenomen.

	Jonge Sla emissies	LNE emissies
kWh	ton CO ₂	ton CO ₂

⁸ De Jonge-Slcalculator is oorspronkelijk ontwikkeld door Ecolife, in opdracht van Kunstenpunt. Tot op vandaag wordt hij gebruikt door Greentrack en Pulse, en is hij ook terug te vinden op www.cultuurzaam.be (<http://www.cultuurzaam.be/instrument/co2-calculator-voor-culturele-organisaties-en-activiteiten>)

Jeugd	1.139.341	105	231
Cultuur	16.002.348	687	1041
Totaal	17.141.689	791	1272

Het nieuwe totaal is een stuk lager dan het vorige, dit komt omdat enerzijds de factor voor grijze stroom bijna drie keer kleiner is, en die voor groene stroom slechts een fractie hoger. Toch lijkt ons dit een meer correcte weergave.